

*Konstnärsnämnden
The Swedish Arts
Grants Committee*

Maria skolgata 83
SE-118 53 Stockholm
Tel +46 (0)8 506 550 00
info@konstnarsnamnden.se
www.konstnarsnamnden.se

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm 2013-08-29
KN2013/4732
SOU 2013:25

Konstnärsnämndens yttrande av slutbetänkandet – Åtgärder för ett längre arbetsliv (SOU 2013:25)

Ett av Konstnärsnämndens övergripande mål är att hålla sig underrättad om konstnärers ekonomiska och sociala förhållanden samt löpande bevaka trygghetssystemens utformning och tillämpning i förhållande till konstnärlig verksamhet. Det är viktigt att konstnärer omfattas av den sociala tryggheten genom t.ex. rimliga pensioner, sjukförsäkringar, och arbetslöshetsförsäkringar. Konstnärsnämnden använder begreppet konstnär för skapande eller utövande person oavsett konstområde.

Inledning

Konstnärsnämnden inser att det inom pensionssystemet behöver göras vissa åtgärder för ett längre arbetsliv med tanke på befolkningens ökade medellivslängd och förbättrade hälsa. Det är logiskt att vi behöver arbeta längre för att kunna finansiera välfärden.

För många konstnärer är en höjd pensionsålder inte heller ett problem, de konstnärligt yrkesverksamma strävar ofta efter att vara yrkesaktiva också efter 65 års ålder. Hindren för att arbeta långt upp i åldrarna för konstnärer ligger sällan i de olika pensionsrelaterade åldersgränserna utan är beroende av arbets- och utkomstmöjligheterna på den konstnärliga arbetsmarknaden. Dock finns det inom vissa konstnärliga områden fysiska och konstnärliga begränsningar i att fortsätta att arbeta med sina yrken.

Pensionsåldersutredningens uppdrag har varit att genomföra en översyn av pensionsrelaterade åldersgränser och möjligheterna till ett längre arbetsliv. Utredningens analyser och förslag har av naturliga skäl en generell inriktning där man inte har beaktat särskilda förhållanden som finns inom olika delarbetsmarknader.

Konstnärers arbetsmarknad skiljer sig på många sätt från den gängse arbetsmarknaden. En begränsad, och minskande andel, av de konstnärligt yrkesverksamma har fasta anställningar; flertalet arbetar som frilansare med olika former av tidsbegränsade anställningar och/eller som egenföretagare. Kännetecknade är också att man i regel har många olika arbetsgivare/uppdragsgivare.

Vidare har flertalet av de yrkesverksamma konstnärerna olika former av längre utbildningar, men de ekonomiska utfallet av dessa är oftast lägre än vad som gäller för andra högutbildade grupper. Kunskap om dessa villkor har framkommit i Konstnärsnämndens egna rapporter¹ om konstnärernas inkomster.

Sammantaget så medför dessa omständigheter låga pensionsnivåer för många konstnärer. En problematik som har förstärkts genom övergången till det nya allmänna pensionssystemet. I förhållande till de tidigare ATP-reglerna ger det nya pensionssystemet generellt sett sämre pensionsutfall för grupper med långa utbildningar, korta yrkeskarriärer och ojämna inkomster mellan olika år vilket är vanligt för konstnärer.

Det är också mycket vanligt att man som konstnärligt yrkesverksam saknar kompletterande tjänstepensioner genom att man arbetar som egenföretagare och/eller med tidsbegränsade anställningar för arbetsgivare utan kollektivavtal. De låga och osäkra inkomsterna medför även att det ofta finns begränsade förutsättningar för att bygga upp ett eget privat pensionssparande.

Generella synpunkter

Vidare utredning av vissa delarbetsmarknader

Konstnärsnämnden anser att det finns ett behov av att göra ytterligare studier inom vissa delarbetsmarknader som t.ex. konstnärers arbetsmarknad. Men hänsyn till dessa särskilda förutsättningar som de konstnärligt yrkesverksamma har är det angeläget att effekterna av de förändringar som pensionsåldersutredningen föreslår analyseras utifrån hur det påverkar den konstnärliga arbetsmarknaden.

¹ Konstnärers inkomster del 1, http://www.konstnarsnamnden.se/Sve/Informationssidor/PDFer/KN_Inkomsterna_Inlaga_Press_090119.pdf,
Rapport om konstnärernas ekonomi, arbete och familjeliv ur ett jämställdhetsperspektiv - del 2, http://www.konstnarsnamnden.se/Sve/Nyheter/PDFer/KN_Jamstalldhet_2010_Press.pdf
Konstnärernas inkomster, arbetsmarknad och försörjningsmönster del 3, http://www.konstnarsnamnden.se/Sve/Informationssidor/PDFer/KN_Inkomsterna_2011_Inlaga_korr02.pdf

Garantipensionärer ska också tjäna på fortsatt arbete

Konstnärer som ofta har långa utbildningar och låga inkomster får vanligen låga pensionsnivåer och dessutom saknar många tjänstepensioner. Därför är det troligt att många konstnärer skulle vilja förbättra sin ekonomi genom att arbeta längre. Det är viktigt att det skapas ekonomiska incitament för att skjuta upp pensionsuttag. Konstnärer bör därför ha stor nytta av möjligheten att arbeta ihop fler försäkringsår efter 65 års ålder. Likaså bör den ekonomiska jämställdheten påverkas positivt då kvinnors inkomster även inom konstnärsyrken tenderar att vara lägre. Förslaget att garantipensionen inte ska påverkas av arbetsinkomster efter 65 är positivt.

Övriga åldersgränser bör följdändras

Konstnärsnämnden förordar utrednings förslag om vidare utredning av fortsatt rätt till SGI-skydd, A-kassa m.m. samt samordning mellan pension och A-kassa. En utökning av dessa skydd gynnar ett arbetsliv och bör därmed kunna gynna konstnärskåren. Höjd åldersgräns för sjukpenning och arbetslöshetsersättning kommer att förbättra den ekonomiska standarden för berörda personer efter pensionering. Det vore önskvärt om skyddet kunde sträcka sig längre upp i åldern än till 66 år från och med 2019.

Särskild synpunkt

Ett delområde som dock behöver hanteras i särskild ordning är regleringen av pensionerna för de konstnärer som är anställda på någon av de statsunderstödda institutionerna. Denna pension regleras av en statlig förordning, den så kallade PISA-förordningen som innehåller bestämmelser om lägre pensionsåldrar för vissa grupper.

Förändringarna på arbetsmarknaden och i pensionssystemen gjorde det nödvändigt att se över förordningen och därför tillsattes en scenkonst-pensionsutredning som 2009 la fram sitt förslag ”*Nytt pensionssystem för den statsunderstödda scenkonsten*” (SOU 2009:50).

Utredningen föreslog att PISA-förordningen borde avvecklas för att ersättas av en kollektiv avtalsreglering. Med beaktande av de speciella förutsättningar som föreligger för dansare och sångare föreslogs det även fortsättningsvis finnas en särskild statlig förordning för dessa yrkesgrupper. Utredningens förslag har dock ännu inte genomförts.

Det är angeläget att den fortsatta beredningen av pensionsåldersutredningen inte lägger hinder i vägen för parterna att skapa kollektiva avtalslösningar som tillgodoser behoven av omställning och trygghet för de yrkesgrupper anställda på statsunderstödda institutioner som av fysiska och konstnärliga skäl inte har möjligheter att fortsätta i sina yrken långt upp i åldrarna.

Avslutning

Beslut i detta ärende har fattats av ordförande Gunilla Kindstrand och kanslichef Ann Larsson den 29 augusti 2013 på delegation av Konstnärsnämndens styrelse. Föredragande tjänsteman har varit utredare Stefan Ahlenius.

För Konstnärsnämnden

Gunilla Kindstrand
styrelseordförande

Ann Larsson
kanslichef